

Sociologie Românească

ISSN: 2668-1455 (print), ISSN: 1220-5389 (electronic)

*CALITATEA VIEȚII PERSOANELOR VÂRSTNICE DEPENDENTE
ÎN ROMÂNIA. EDITURA UNIVERSITARĂ, BUCUREȘTI, 2020.*
**MIHAELA GHENȚA, ANIELA MATEI, LUISE MLADEN-MACOVEI,
ELEN-SILVANA BOBÂRNAT**

Cosmina-Elena POP

Sociologie Românească, 2021, vol. 19, Issue 2, pp. 253-258

<https://doi.org/10.33788/sr.19.2.13>

Published by:
Expert Projects Publishing House

On behalf of:
Asociația Română de Sociologie

***CALITATEA VIETII PERSOANELOR
VÂRSTNICE DEPENDENTE ÎN ROMÂNIA.***

**EDITURA UNIVERSITARĂ,
BUCUREȘTI, 2020.**

**MIHAELA GHENȚA, ANIELA
MATEI, LUISE MLADEN-MACOVEI,
ELEN-SILVANA BOBÂRNAT**

Cosmina-Elena POP¹

Abstract

The book *Quality of Life of Old Dependent People in Romania* presents a part of the research results obtained during 2018-2020 in the research project with the same name. In the context of a pronounced process of population ageing and raising needs of social services for old people, the publication of this volume becomes very important. The book contains a comprehensive review of the literature regarding quality of life in old age, the results obtained during the research on old dependent people in Romania and measures of social policy developed in the process of consultation of experts in the field using the Policy Delphi method.

Keywords: old people, quality of life, social services, Policy Delphi method.

În România, trăiesc aproape 3,6 milioane de persoane cu vârsta de peste 65 de ani, reprezentând 18,9% din totalul populației rezidente la 1 ianuarie 2020 (Tempo, INS, 2021). Ca în majoritatea țărilor din Uniunea Europeană, populația României este într-un proces de îmbătrânire demografică, existând o creștere accentuată a ponderii persoanelor vârstnice în populație în ultimele decenii. Proiecțiile anticipează o creștere continuă a acestei ponderi, ajungând ca acest segment al populației să reprezinte 30% din totalul populației în 2050, dacă

¹ Institutul de Cercetare al Calității Vieții, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu”, Academia Română, București, ROMÂNIA. E-mail: cosminapop@gmail.com.

asumpțiile ar rămâne constante (European Commission, 2020). Populația vârstnică din România trăiește mai puțin față de alte țări din UE, dar trăiește mai mult în condiții de boală și dizabilitate. În acest context, nevoia de servicii sociale destinate persoanelor vârstnice în România devine foarte importantă, iar volumul *Calitatea vieții persoanelor vârstnice dependente în România* evidențiază situația persoanelor vârstnice dependente la nivelul anilor 2019-2020 și identifică o serie de măsuri de politică publică necesare în acest domeniu.

Cartea *Calitatea vieții persoanelor vârstnice dependente în România* prezintă o parte din rezultatele activităților de cercetare desfășurate în perioada 2018-2020 în cadrul proiectului cu același nume, proiect coordonat de Institutul Național de Cercetare Științifică în domeniul Muncii și Protecției Sociale, având ca autoritate contractantă și beneficiar Ministerul Muncii și Protecției Sociale prin Planul sectorial de cercetare-dezvoltare al Ministerului Muncii și Protecției Sociale pentru perioada 2018-2020. Parteneri în cadrul proiectului au fost Institutul de Cercetare a Calității Vieții din Academia Română și S.C. Novel Research S.R.L. Volumul este alcătuit din trei capitole, însumând 108 pagini și a fost publicat în anul 2020 la Editura Universitară din București.

Autoarele acestui volum, Mihaela Ghența, Aniela Matei, Luise Mladen-Macovei și Elen-Silvana Bobârnat, sunt cercetători științifici cu experiență în cadrul departamentului de Politici Sociale al Institutului Național de Cercetare Științifică în domeniul Muncii și Protecției Sociale (INCSMPS).

Volumul a avut ca punct de plecare preocupările existente la nivel național cu privire la persoanele vârstnice, serviciile sociale și sociomedicale destinate acestora, calitatea îngrijirii și calitatea vieții vârstnicilor, în special, a calității vieții persoanelor vârstnice dependente.

Primul capitol al acestei lucrări, „Aspecte teoretice și conceptuale privind calitatea vieții la vârste înaintate”, este dedicat analizei teoriilor dezvoltate la nivel internațional în domeniul calității vieții persoanelor vârstnice. Autoarele evidențiază creșterea interesului pentru studiul calității vieții pentru cercetătorii care își desfășoară activitatea în domeniul îmbătrânirii în contextul creșterii longevității și a speranței de viață. De asemenea, autoarele subliniază relevanța indicatorilor calității vieții în geriatrie, gerontologie și asistență socială a persoanelor vârstnice, precum și importanța realizării unei calități a vieții cât mai bune ca unul dintre cele mai importante obiective în îngrijirea vârstnicilor.

În cadrul acestui capitol, autoarele arată existența a numeroase definiții ale conceptului de calitatea vieții datorate complexității conceptului. Este menționată definiția elaborată de WHO (1998), una dintre definițiile la care se face referire cel mai frecvent, o definiție cuprinzătoare, care încorporează aspecte privind sănătatea individului, dar și cele de natură psihologică, culturală și socială. Autoarele subliniază că definiția unei calități a vieții în ceea ce privește persoanele vârstnice este similară cu cea identificată și pentru alte categorii de vârstă, deși sănătatea (fizică și mentală) și capacitatea funcțională capătă un accent mult mai puternic.

Autoarele prezintă mai multe perspective privind calitatea vieții: perspectiva obiectivă (care se referă la aspectele exterioare individului, precum calitatea condițiilor de viață, dar și la standardele existente în legislație sau definite de experți), calitatea vieții din perspectivă subiectivă (care se referă la percepția individului cu privire la propria viață, bunăstare, fericire etc.) și calitatea vieții din perspectiva politicilor publice (care se concentrează pe identificarea unor modalități adecvate prin care persoanele vârstnice să-și mențină mobilitatea și independența pentru a evita asistența instituționalizată).

În primul capitol au fost identificate mai multe abordări în ceea ce privește cercetările în domeniul calității vieții persoanelor vârstnice: cercetări gerontologice clasice (evaluarea calității persoanelor vârstnice prin indicatori cu privire la starea de sănătate); cercetări care pornesc de la teoria nevoilor umane și teoria nevoilor sociale; cercetări gerontologice care iau în considerare impactul mediului asupra calității vieții; cercetări care pornesc de la teoria capacității (care se concentrează pe abilitatea persoanelor de a fi și de a face lucruri considerate importante în viață); cercetări de tip holistic (abordări multidimensionale ale calității vieții).

De asemenea, autoarele realizează o clasificare a modelelor de evaluare a calității vieții persoanelor vârstnice: modele bazate pe măsurarea obiectivă a calității vieții; modele bazate pe măsurarea subiectivă a calității vieții, modele în cadrul cărora se măsoară satisfacerea nevoilor umane; modele psihologice; modele bazate pe aprecieri referitoare la starea de sănătate și capacitatea funcțională a persoanelor; modele privind rolul rețelelor sociale, de suport și de sprijin și modele bazate pe rolul mediului fizic asupra calității vieții.

Calitatea vieții la vârste înaintate este determinată de numeroși factori, de natură socială și economică, de factori care se referă la caracteristici individuale și biologice: circumstanțele socioeconomice, sănătatea și capacitatea funcțională bună, simțul adecvării și utilității personale, participarea socială, relațiile de familie intergeneraționale, disponibilitatea prietenilor și sprijinul social/socioeconomic, locul unde se furnizează îngrijirea, caracteristicile mediului fizic, mobilitatea spațială a persoanei vârstnice, controlul asupra propriei vieți, organizarea activităților zilnice, relațiile cu personalul sau alți rezidenți etc.

Autoarele realizează un inventar al instrumentelor internaționale destinate evaluării calității vieții persoanelor vârstnice.

Cel de-al doilea capitol al volumului este destinat prezentării cercetării realizate asupra calității vieții persoanelor vârstnice din România. Capitolul începe cu prezentarea modelului conceptual așa cum a fost dezvoltat de către autoarele cercetării. Acestea au plecat de la premisa că aspectele care definesc calitatea vieții la vârste înaintate în cazul persoanelor dependente sunt diferite de a celor care pot avea o viață independentă.

Componentele modelului conceptual dezvoltat, pornind de la analiza literaturii de specialitate și analiza diverselor instrumente dezvoltate la nivel internațional, sunt: starea de sănătate fizică și emoțională (bunăstare emoțională/starea de

bine, autonomie funcțională, alimentație și nutriție); nivelul veniturilor (venituri disponibile și gestionarea acestora), serviciile de îngrijire (control, calitatea îngrijirii); relațiile sociale și suportul social (participare socială și implicare) și mediul de viață (locuință și comunitate).

Principalii factori determinanți ai calității vieții la vârste înaintate incluși în cercetare au fost identificați astfel: vârsta, aspectele de natură psihologică/emoțională (așteptările cu privire la viață, acceptarea stării de dependență fizică), starea de sănătate (mobilitate, autonomie funcțională), participarea socială și suportul social (implicarea în activități sociale, culturale, religioase), capitalul social (relațiile cu familia, prietenii, ceilalți rezidenți), sentimentul de siguranță.

În cercetarea privind calitatea vieții persoanelor vârstnice din România, serviciile sociale de care beneficiau acestea au fost împărțite în: centre cu cazare (cămine pentru persoane vârstnice, centre de tip respiro, locuințe protejate) și servicii fără cazare (centre de zi de asistență și recuperare și unități de îngrijire la domiciliu).

Modelul conceptual cuprindea inițial 53 de indicatori grupați pe 7 dimensiuni și a fost testat utilizând focus-grupuri și interviuri semi-structurate în rândul beneficiarilor și a furnizorilor de servicii sociale. De asemenea, au fost realizate și 8 interviuri semi-structurate cu reprezentanții organizațiilor care reprezintă interesele persoanelor vârstnice în mai 2019. Acestea au reprezentat baza pentru instrumentul cercetării, interviu standardizat aplicat față în față (anchetă TAPI – Tablet Assisted Personal Interview) aplicat în perioada 7 august 2019-23 septembrie 2019. Ancheta a fost reprezentativă la nivel național, cuprinzând 655 de persoane vârstnice dependente beneficiare de servicii sociale cu cazare și fără cazare. Eșantionarea s-a realizat utilizând *Registrul furnizorilor acreditați de servicii sociale* al Ministerului Muncii și Protecției Sociale (ianuarie 2019), fiind bazată pe o metodă de stratificare bistadială: în primul stadiu, stratificarea a fost pentru furnizorii de servicii sociale, iar al doilea stadiu pentru beneficiarii de servicii sociale, criteriile de stratificare fiind regiunea de dezvoltare, mediul rezidențial și tipul serviciului.

Capitolul al doilea prezintă în continuare rezultatele anchetei pentru fiecare dimensiune a calității vieții, relevând informații foarte interesante. Din perspectiva bunăstării emoționale (stării de bine) cea mai mare importanță o au relațiile cu cei din jur pentru persoanele vârstnice dependente. În ceea ce privește veniturile disponibile și gestionarea acestora, pentru mai mult de jumătate dintre persoanele vârstnice erau suficiente pentru acoperirea costurilor cu medicamentele, întreținerea lunară, alimentație, iar acoperirea altor nevoie decât cele de bază, fiind redusă. Implicarea în gestionarea veniturilor este mai ridicată în cazul respondenților beneficiari de servicii fără cazare. În ceea ce privește autonomia funcțională, s-a avut în vedere capacitatea persoanei vârstnice de a derula o serie de activități uzuale, precum cele de bază și cele instrumentale ale vieții zilnice. Rezultatele cercetării au evidențiat faptul că activitatea cea mai greu de realizat este cea care se referă la asigurarea igienei corporale, urmată de hrănire și îmbrăcare. În ceea ce privește alimentația și nutriția, peste patru cincimi dintre respondenți consideră

că au întotdeauna acces la o cantitate suficientă de alimente. Beneficiarii de servicii sociale fără cazare sunt mai afectați de lipsa accesului la o alimentație corespunzătoare, menționând într-o mai mare măsură că le este dificil sau foarte dificil să își asigure singuri hrana în absența serviciului social. Vârșnicii din centrele de îngrijire cu cazare au un nivel ridicat de apreciere generală a calității îngrijirii, deși aceștia au un nivel mai redus de control asupra propriei vieți și consideră că viața lor s-a schimbat foarte mult odată cu accesarea serviciului social. Din perspectiva dimensiunii participării sociale, peste jumătate dintre persoanele vârstnice din serviciile de îngrijire cu cazare apreciază că au suficiente persoane în jurul lor cu care pot relaționa sau socializa, iar satisfacția față de suportul primit este cea mai mare față de sprijinul din partea rudelor, urmată de prieteni. În ceea ce privește mediul de viață (locuință și comunitate), cei mai mulți respondenți sunt foarte mulțumiți de condițiile de locuit, cei care beneficiau de servicii fără cazare într-o mai mică măsură față de beneficiarii de servicii cu cazare.

Cel de-al treilea capitol al volumului este dedicat măsurilor de îmbunătățire a calității vieții persoanelor vârstnice dependente, sintetizând punctele de vedere exprimate de experți din domeniul serviciilor sociale publice și private, reprezentanți ai organizațiilor care reprezintă interesele persoanelor vârstnice și a experților din domeniul calității vieții și incluziunii sociale.

Autoarele au utilizat metoda Policy Delphi pentru a genera propuneri de măsuri de politică publică privind persoanele vârstnice dependente, o metodă care utilizează etape iterative de colectare a datelor pentru a evidenția pozițiile unor persoane dintr-un panel cu privire la problema studiată. Justificarea alegerii acestei metode ține de faptul că se recomandă în abordarea problemelor de politică publică, obținerea unor opinii din unghiuri de vedere cât mai diverse, respectă condițiile de anonimitate, există mai multe runde de consultare (minimum două) și posibilitatea participanților de a-și revizui punctul de vedere.

Metoda Policy Delphi a fost aplicată pentru definirea unei propuneri de măsuri de politică publică pentru îmbunătățirea calității vieții persoanelor vârstnice dependente în vederea promovării participării sociale active și demne în societate și a incluziunii lor în societate și pentru obținerea unui grad mai ridicat de independență și a unei siguranțe mai mari pentru persoanele care au nevoie de îngrijire de lungă durată. Măsurile dorite au fost grupate după cele două categorii de beneficiari de servicii sociale (cu sau fără cazare).

Criteriile de selecție a experților au fost reprezentate de expertiza în domeniul calității vieții și a incluziunii sociale a persoanelor vârstnice sau expertiza în domeniul furnizării de servicii sociale destinate acestora. Rundele de consultare s-au desfășurat online, respectându-se condiția de anonimitate. Acestea s-au desfășurat în perioada februarie-aprilie 2020 prin parcurgerea a trei runde, din care o sesiune de mini Delphi-uri cu două grupuri de experți. La această cercetare au participat numeroase organizații non-guvernamentale, instituții de cercetare și furnizori de servicii sociale, acestea fiind enumerate în volum, în acest ultim

capitol. În continuarea capitolului, sunt detaliate rezultatele obținute în fiecare rundă de cercetare bazate pe metoda Policy Delphi pentru cele două categorii de beneficiari de servicii sociale (cu sau fără cazare).

Volumul prezentat reprezintă o contribuție importantă în domeniul calității vieții persoanelor vârstnice dependente din România, realizând o trecere în revistă a literaturii de specialitate, precum și a instrumentelor de cercetare dezvoltate în domeniu, prezentând datele obținute în urma unei cercetări reprezentative a beneficiarilor de servicii sociale, precum și o serie de măsuri de politică publică rezultate în urma unei consultări a experților din domeniu în baza metodei Policy Delphi.

Volum prezentat este disponibil online la adresa: http://mmuncii.ro/j33/images/Documente/MMPS/Rapoarte_si_studii_MMPS/DPSS/2020_-_PSCD_4_-_0CALITATEA_VIEII_PERSOANELOR_VRSTNICE_DEPENDENTE_N_ROMNIA-CARTE.pdf.

Bibliografie

- Ghența, M., Matei, A., Mladen-Macovei, L., & Bobârnat, E.-S. (2020). *Calitatea vieții persoanelor vârstnice dependente în România*. București: Universitară.
- TEMPO (2021). *Baza de date Tempo*. INSSE. <http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table>.
- European Commission (2020). The 2021 Ageing Report Underlying Assumptions & Projection Methodologies. *Institutional Paper, 142*. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/economy-finance/ip142_en.pdf.